

УДК 371.125.3.037

Дудорова Л.Ю.
Інститут вищої освіти НАПН України

ВІДПОВІДНІСТЬ ТУРИСТИЧНОГО НАВЧАННЯ СУЧАСНИМ ТЕНДЕНЦІЯМ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

В статті визначено та науково обґрунтовано відповідність туристичного навчання сучасним тенденціям професійної підготовки майбутніх учителів, до яких віднесено гуманізацію та гуманітаризацію, фундаменталізацію, забезпечення неперервності, інтелектуалізацію та динамізацію професійної підготовки майбутніх учителів.

Ключеві слова: туристичне навчання, професійна підготовка, майбутні вчителя.

Дудорова Л.Ю. Соответствие туристического обучения современным тенденциям профессиональной подготовки будущих учителей. В статье выделено и научно обосновано соответствие туристического обучения современным тенденциям профессиональной подготовки будущих учителей, к которым отнесено гуманизацию и гуманитаризацию, фундаментализацию, обеспечение непрерывности, интеллектуализацию и динамизацию профессиональной подготовки будущих учителей.

Ключевые слова: туристическое обучение, профессиональная подготовка, будущие учителя.

Dudorova L.Y. Accordance of the tourist educating to the modern tendencies of professional preparation of future teachers. In the article it is distinguished and accordance of the tourist educating is scientifically reasonable to the modern tendencies of professional preparation of future teachers, to that humanization and humanitarization, foundationization, providing of continuity, intellectualization and dynamization of professional preparation of future teachers is attributed.

Key words: tourism training, professional preparation, future teachers.

Постановка проблеми. Реформування вищої педагогічної освіти здійснюється з урахуванням провідних тенденцій функціонування вищої освіти в Україні та інтеграційних процесів у сфері вищої освіти європейських країн згідно з принципами Болонської декларації [4, 6]. У зв'язку з провідними тенденціями в сучасній освітній сфері система професійно-туристичної підготовки майбутніх учителів потребує відчутної оптимізації, зміни педагогічної парадигми, реалізації ефективного навчально-виховного процесу підготовки висококваліфікованих фахівців.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичний аналіз наукових джерел дозволив встановити, що фундаментальну основу підготовки майбутніх учителів заклали дослідження, здійснені у контексті професійної підготовки фахівців з позицій філософії освіти (В.П. Андрущенко, Г.О. Балл, В.Г. Кремень, В.І. Луговий, В.О. Огнев'юк та інші), неперервної професійної освіти (С.У. Гончаренко, І.А. Зязюн, С.О. Сисоєва та інші), удосконалення навчального процесу у вищих навчальних закладах (А.М. Алексюк, В.Є. Білогур, Я.Я. Болюбаш, А.О. Вербицький, В.А. Козаков та інші), професійної підготовки майбутніх фахівців (Ю.Д. Бойчук, О.А. Дубасенюк, М.Б. Євтух, А.П. Конох, О.А. Мандражи, В.І. Наумчук, В.В. Ягупов та інші). В той же час, актуальним є дослідження особливостей професійно-туристичної підготовки майбутніх учителів з урахуванням провідних сучасних тенденцій вищої освіти.

Робота виконана згідно плану НДР Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України.

Мета дослідження – визначити та науково обґрунтувати відповідність туристичного навчання сучасним тенденціям професійної підготовки майбутніх учителів.

Виклад основного матеріалу дослідження. В основу сучасних тенденцій професійної підготовки майбутніх учителів покладені прогностичні ідеї, які досить широко використані в Національній доктрині розвитку освіти (2001), Концепції Загальнодержавної програми "Здоров'я 2020: український вимір" на 2012-2020 рр., Державній програмі розвитку туризму на 2002-2010 роки : затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2002 р. №583, які є системою орієнтирів і поглядів на роль, організацію та функціонування сфери туризму в Україні на довгостроковий період з

урахуванням розвитку держави та світового досвіду. Враховуючи положення, викладені у зазначених нормативно-правових документах, нами визначено взаємовплив сучасних тенденцій функціонування вищої педагогічної освіти на формування вимог до туристичного навчання майбутніх учителів.

Розкриємо зміст основних тенденцій професійно-туристичної підготовки майбутніх учителів. Ми виходимо з того, що професійно-туристична підготовка майбутніх учителів включає: володіння інтелектуальними засобами пізнання і організації професійно-туристичної діяльності; наявність стійкої потреби у здійсненні професійно-туристичної діяльності; мотивацію на використання традиційних та новітніх оздоровчих технологій у професійно-туристичної діяльності; володіння загально-професійними та спеціальними знаннями, вміннями і навичками, які забезпечують ефективність здійснення професійно-туристичної діяльності в умовах сучасного конкурентного середовища; творчу направленість професійно-туристичної діяльності; високий рівень сформованості культури здоров'я та індивідуального стилю професійно-туристичної діяльності.

Професійно-туристична підготовка майбутніх учителів повинна здійснюватися з урахуванням таких провідних сучасних тенденцій: гуманізації та гуманітаризація, фундаменталізації, забезпечення неперервності, інтелектуалізації та динамізації [3]. Гуманізація професійно-туристичної підготовки майбутніх учителів включає в себе логіку переходу від технократичної до антропологічної її парадигми, розкриває залежність процесу підготовки майбутніх учителів у вищому навчальному закладі від ступеня спрямованості освітнього процесу на особистість студента, орієнтацію на особистісну компоненту.

Гуманізація освіти є досить масштабною у часі здійснення та складною за структурою, це процес морально-психологічної перебудови людини, внутрішньої переорієнтації системи духовних цінностей, усвідомлення власної гідності і цінності іншої людини, формування почуттів відповідальності та причетності до минулого, сучасного і майбутнього. Гуманістичний напрям сучасної туристичної освіти накладає на особистість відповідальність не тільки за свою професійну поведінку перед суспільством, але й за відношення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих як до соціальної цінності. Узагальнюючи різні підходи до категорії гуманізації, А.П. Конох виокремлює такі її сутнісні характеристики: "зміна освітньої парадигми – інформаційної на смислової, тобто зміщення пріоритетів освітнього процесу в бік розвитку психологічних, фізичних, інтелектуальних, моральних та інших сфер особистості фахівця замість простого оволодіння певною інформацією; формування визначеного кола вмінь і навичок, що стає не стільки метою, скільки засобом досягнення мети оновленого освітнього процесу; зосередження зусиль педагогів на вихованні людини як цілісної творчої індивідуальності – вільної, самостійної, творчо мислячої особистості, громадянина-гуманіста, здатного здійснювати обґрунтований вибір у різноманітних навчальних, професійних та життєвих ситуаціях; забезпечення необхідних організаційно-педагогічних, соціально-педагогічних, морально-психологічних та інших умов для успішного досягнення зазначеної переорієнтації освітнього процесу" [1, с. 163].

У світлі досліджуваної проблеми, гуманізація професійно-туристичної підготовки майбутніх учителів спрямована на: орієнтацію на всебічний розвиток особистості: чим гармонійнішим буде загальнокультурний, соціально-моральний та професійний розвиток особистості майбутнього вчителя, тим більш творчим і креативним він стане у професійній діяльності; неперервний загальний і професійний розвиток особистості майбутнього вчителя: таким процес підготовки стане при умові, якщо він буде орієнтованим на "зону найближчого розвитку" студентів; необхідність виведення розвитку студентів за межі свого "Я" і найближчого соціуму, що допоможе їм усвідомити проблеми всього людства, відчуття причетності до природи і суспільства, відповідальність за їх стан і розвиток; набуття процесом гуманітарного, соціально-морального і професійного розвитку особистості такого характеру, коли у майбутнього вчителя прокидається усвідомлене прагнення до самовдосконалення і самореалізації у професійній діяльності. Необхідність гуманітаризації професійної освіти викликана зміною ролі вищої школи як соціального інституту, який сьогодні покликаний не тільки і не стільки займатися підготовкою професіоналів, скільки готувати широкоосвічених особистостей з високим рівнем загальної культури, активною громадською позицією; така тенденція означає необхідність підвищення загальнокультурного рівня майбутніх фахівців. Гуманітаризація туристичної освіти актуалізує проблему вдосконалення туристичного навчання майбутніх учителів на основі розробки особистісно орієнтованих технологій, забезпечує умови особистісного розвитку студента, його самореалізації, сприяє підвищенню фізичного і розумового потенціалів, формування світогляду, духовних зразків поведінки. Гуманітаризація професійно-туристичної підготовки майбутніх учителів передбачає: закладку у

майбутніх учителів основ гуманістичного світогляду та духовних цінностей цивілізованого світу; впровадження у процес підготовки майбутніх учителів до професійно-туристичної діяльності гуманітарних технологій, які сприяють підвищенню комфортності та ефективності умов розвитку особистості студента; заміну репродуктивної по характеру пізнавальної діяльності студентів на діяльність дослідницьку; підвищення професійної компетентності майбутніх учителів, їх мобільності до сприйняття інноваційних процесів, оволодіння сучасними рекреаційно-туристськими технологіями, їх впровадження в практичну діяльність.

Фундаменталізація професійно-туристичної освіти передбачає перерозподіл пріоритетів змісту професійної підготовки із вузькоспеціальних, спеціалізованих компонентів знань на загальнокультурні та загальнонаукові системні знання, які пов'язані з людською особистістю у всій сукупності її проявів та є основою професіоналізму майбутніх учителів. С.О. Сисоєва вважає, що "фундаменталізація освіти спрямована на формування системного мислення, цілісної наукової картини світу, забезпечення пріоритетності інформаційних компонент у перспективній системі освіти" [4].

Підґрунтям розв'язання проблеми фундаменталізації вищої педагогічної освіти є створення нової моделі туристичної підготовки майбутніх учителів у вигляді цілісної науково-методичної системи, спроможної реформувати концептуальні, змістовно-структурні та організаційно-дидактичні основи, що підвищує відповідальність педагогічних вищих навчальних закладів в реалізації нового, більш широкого підходу до навчання, виховання, розвитку студентів і потребує розробки системної концепції, спрямованої на фундаменталізацію освіти. Саме тому особливого значення набуває фундаментальна підготовка майбутнього учителя, яка через оновлення своєї гуманістичної парадигми здобуває фундаментальність, цілісність та універсальність, інтегруючи природничо-науковий та гуманітарний блоки знань в напрямку фундаменталізації. Серед основних засобів фундаменталізації професійно-туристичної підготовки майбутніх учителів ми вбачаємо: 1) зміну співвідношення між прагматичним та загальнокультурним компонентами освіти: пріоритетними повинні стати проблеми розвитку загальної культури майбутніх учителів, формування у них наукових форм системного мислення; 2) зміну змісту і методології навчального процесу, що передбачає поглиблене вивчення фундаментальних законів природи і суспільства, набуття необхідних фундаментальних базових знань через створення принципово нових навчальних курсів, зорієнтованих на формування у майбутніх учителів цілісних уявлень про наукову картину світу, на формування навичок системного її пізнання; 3) реалізацію єдності змісту, форм, функції та структури підготовки майбутніх учителів до професійно-туристичної діяльності, оскільки нівелювання форм фундаменталізації цього процесу суттєво гальмуватиме розвиток його змісту, а недооцінка функцій гальмуватиме інноваційні зміни структури.

Забезпечення неперервності професійної освіти докорінно змінює роль вищої школи, мету її діяльності і функції, парадигму освіти "на все життя" на освіту "через все життя". С.О. Сисоєва [4] підкреслює, що "сама ідея неперервної професійної освіти, реалізація концепції "освіта упродовж життя" посідає важливе місце серед сучасних прогресивних освітніх ідей, спрямованих на забезпечення сталого розвитку нашого суспільства та прогресу всього людства у XXI столітті". На думку автора, "з цього випливає актуальність проблеми створення гнучких механізмів постійного оновлення змісту освіти та технологій неперервного оновлення знань". Головною метою неперервної професійно-туристичної освіти є підготовка висококваліфікованих фахівців на основі реального попиту на їх послуги, в їх здатності здійснювати і забезпечувати на всіх рівнях – від проекту, програми до їх реалізації – педагогічно організовану неперервну туристичну діяльність з різними соціально-демографічними групами населення і створювати їм умови для самоосвіти [5]. У системі неперервної туристичної освіти вища освіта для майбутнього учителя повинна стати тією ланкою професійного становлення, на якій він отримує потужний імпульс свого інтелектуального потенціалу, стимулювання процесів саморозвитку і самоосвіти, активного формування пізнавальних і професійних мотивів. Забезпечення неперервності підготовки майбутніх учителів до професійно-туристичної діяльності повинне відповідати таким викликам нового тисячоліття: антропоорієнтованому, який заснований на усвідомленні внутрішньої потреби і одночасно об'єктивній необхідності мобільного саморозвитку, умінні адекватно і динамічно контактувати з навколишніми і з самим собою. У сукупності це знаходить своє відображення в активній життєвій і професійній позиції майбутніх учителів, направленої на діяльність по зміцненню та збереженню здоров'я населення, інтенсивності і продуктивності особистісного саморозвитку; інтелектуальному, який полягає в усвідомленні необхідності постійного росту інтелектуального

потенціалу, оволодіння способами та інструментами пізнання світу, розвитку самостійної пізнавальної активності, які є основою самоосвіти, професійного саморозвитку майбутніх учителів, їх готовності до професійної діяльності; інформаційному, який вимагає уміння цілеспрямовано знаходити і ефективно переробляти необхідну інформацію, що вимагає високо розвинутих когнітивних здібностей майбутніх учителів; соціальному (комунікативному), як можливості позитивного набуття досвіду громадянського становлення, який є основою для формування професійної компетентності майбутніх учителів.

У рамках нової освітньої парадигми інтелектуалізація полягає в тому, що професійно-туристична освіта, поряд з пізнавальною функцією, повинна виконувати психологічну функцію, яка полягає в розвитку інтелектуального потенціалу студента з врахуванням унікальності і цінності його психологічних можливостей. Інтелектуалізація професійно-туристичної освіти реалізується через форми проблемного, активного, розвиваючого навчання, в діяльнісному підході та інших суміжних з ними формах навчальної діяльності, яка має методичний базис, визначений пріоритетом стимулювання інтелектуальної діяльності майбутніх фахівців [7].

Інтелектуалізація вищої педагогічної освіти поєднує спеціальну професійно-туристичну підготовку майбутнього учителя з розвитком його світогляду, формуванням систем діяльнісного підходу до оволодіння окремими міжпредметними й узагальненими знаннями, уміннями і навичками. У ході засвоєння інформації у студентів формуються способи евристичних і проблемно-пошукових дій, прийоми і методи розумової та практичної діяльності, що впливають на вироблення системного стилю мислення і цілісного світогляду майбутніх фахівців [2, с. 64]. Під інтелектуалізацією професійно-туристичної підготовки майбутніх учителів ми розуміємо те, що майбутній учитель повинен володіти не тільки сумою знань, умінь і навичок, але й системою інтелектуально значимих якостей, необхідних йому для здійснення професійної діяльності. Динамізація передбачає необхідність перманентного реагування системи професійно-туристичної підготовки майбутніх учителів на всі зміни соціально-професійної практики, а також на прогресивні зміни внутрішніх сторін діяльності вищої школи, яка передбачає постійне трансформування змісту освіти, методичного апарату та інших характеристик її діяльності. Механізмом реалізації цієї тенденції є постійна зміна змісту вимог до підготовленості учителя, на що повинні бути спроектовані будь-які зміни як змістовного, так і методичного характеру.

Динамізація професійно-туристичної підготовки майбутніх учителів має системоутворювальне значення для її оптимізації і направлена на забезпечення єдності стабільності і динамічності освітнього стандарту. Така єдність забезпечується за рахунок використання динамічних відносних характеристик об'ємного і якісного оновлення змісту підготовки майбутніх учителів до професійно-туристичної діяльності на основі варіативно-модульної структури змісту і єдиних рівневих критеріїв якості їх підготовки.

ВИСНОВКИ. Визначено та науково обґрунтовано відповідність туристичного навчання сучасним тенденціям професійної підготовки майбутніх учителів, до яких віднесено гуманізацію та гуманітаризацію, фундаменталізацію, забезпечення неперервності, інтелектуалізацію та динамізацію професійної підготовки майбутніх учителів.

ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У перспективі планується дослідити концептуальні підходи до професійно-туристичної підготовки майбутніх учителів у контексті сучасних тенденцій вищої педагогічної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конох А. П. Актуальні проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців із спортивно-оздоровчого туризму у вищих навчальних закладах / А. П. Конох // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2005. – № 22. – С. 162–167.
2. Мандражи О. А. Інноваційна діяльність як основна складова професійної діяльності сучасного вчителя / О. А. Мандражи // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: 36. наук. пр. випуск 29. - Київ-Запоріжжя, 2003. - С. 63-66.
3. Педагогіка туризму: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. / За ред. проф. Федорченка В. К, проф. Фоменко Н. А, доц. Скрипник М. І, доц. Цехмістрової Г. С. - К.: Видавничий Дім "Слово", 2004. - 296 с.
4. Сисоєва С. О. Проблеми неперервної професійної освіти: тезаурус наукового дослідження : [наук. вид.] / С. О. Сисоєва, І. В. Соколова ; М-во освіти і науки України ; НАПН України, Ін-т проф. освіти і освіти дорослих, Маріуп. держ. гуманіт. ун-т. – К. : ЕКС О, 2010. – 362 с.

5. Research-based Education: Strategy and Implementation / Seminar for Bologna and Higher Education Reform Experts 5-7 November 2012 [Text] // Reader. – Budapest: Eotvos Lorand University (ELTE), 2012. – 29 p.
6. The Bologna Process 2020 – The European Higher Education Area in the new decade. Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education. Leuven and Louvain-la-Neuve, 28-29 April 2009 [Electronic resource]. – URL: <http://www.bologna2009benelux.org>.
7. Turning Education Structures in Europe [Electronic resource]. – URL: <http://tuning.unideusto.org>.

УДК 373.5.016:796

Дьоміна Ж.Г., Редько Т.М.
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

СПОРТИВНИЙ НАПРЯМ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ: ПЕДАГОГІЧНІ СУПЕРЕЧНОСТІ В ЛАНЦІ «ШКОЛА – ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД»

У статті проаналізовано основні вимоги до провадження спортивного напрямку профілізації старшого ступеня шкільної освіти. Особливу увагу приділено визначенню педагогічних суперечностей у профільному навчанні старшокласників з фізичної культури в ланці «школа – вищий навчальний заклад» та шляхів їх подолання.

Ключові слова: профільне навчання, спортивний напрям, старша школа, вищий навчальний заклад.

Дьоміна Ж.Г., Редько Т.М. Спортивное направление профильного обучения старшекласников: педагогические противоречия в звене «школа – высшее учебное заведение». В статье проанализированы основные требования к внедрению спортивного направления профилизации старшей ступени школьного образования. Отдельное внимание уделено определению педагогических противоречий в профильном обучении старшекласников физической культуре в звене «школа - вуз» и путей их преодоления.

Ключевые слова: профильное обучение, спортивное направление, старшая школа, высшее учебное заведение.

Z.H. Djomina, T.M. Redko. Sports Direction of profile teaching in senior school: pedagogical contradictions in the Chain «School - Higher school». In article analyzed basic requirements for implementation Sports Direction profiling of senior level school education. Special attention is paid to the definition of pedagogical contradictions in profile education in the Chain «school - Higher school» and ways to overcome them.

Key words: profile teaching, Sports Direction, senior school, higher school.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. У відповідь на сучасні тенденції у європейському та світовому освітньому просторі відбувається переосмислення основних цілей і відповідних завдань освіти та окреслення основних шляхів її якісного удосконалення, адекватного нинішній історичній епосі. Ефективність функціонування системи неперервної освіти, залежить від оптимальності її структури, узгодженості та зв'язку і між окремими її ланками. Зв'язок між середньою та вищою школами як основними ланками неперервної освіти має носити системний, цілісний, наступний і прикладний характер. У зв'язку з цим важливим є забезпечення сприятливих умов для повної та всебічної підготовки старшокласників до навчання у вищих навчальних закладах через систему профільного навчання. Спортивний напрям профілізації старшого ступеня шкільної освіти має важливе соціальне значення у зв'язку з проблемою збереження здоров'я населення країни, а також потреб ринку праці в висококваліфікованих спеціалістах з фізичного виховання та спорту. Об'єктивна невідповідність між підготовкою випускників середніх загальноосвітніх навчальних закладів з профільного предмету «Фізична культура» та вступними вимогами до абітурієнтів у педагогічні ВНЗ вимагає підвищення уваги до розв'язання суперечностей у ланці «школа – вищий навчальний заклад». Тема дослідження є складовою частиною тематичного плану та загальної проблеми наукових досліджень Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова «Теорія і технологія навчання і виховання в системі народної освіти».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Одним з пріоритетних шляхів підвищення якості